

II JORNADA DE TREBALL SOCIAL I SALUT

**“Nous escenaris en les figures de protecció a la persona”
(Modificacions del Llibre II del Títol II del Codi Civil de
Catalunya)**

Barcelona 17 d'abril de 2012

**Les institucions de protecció de la persona
(Llibre II del Codi Civil de Catalunya)**

Olga Soler, advocat, Bosch-Soler Advocats

Llibre II del Codi Civil de Catalunya

- En data 5 d'agost de 2010 es publica al DOGC (nº 5686), la Llei 25/2010 de 29 de juliol del llibre segon del Codi Civil de Catalunya relatiu a la persona i la família.
- Entra en vigor l'1 de gener de 2011 i és d'aplicació territorial únicament a Catalunya.

Llibre II del Codi Civil de Catalunya

Regulació anterior que feia el Codi de Família de Catalunya (Llei 9/1998, de 15 de juliol):

- ✓ Tutela
- ✓ Curatela
- ✓ Defensor judicial
- ✓ Guarda de fet

Llibre II del Codi Civil de Catalunya

Característiques de la regulació actual:

- Incorporació de gran varietat d'instruments de protecció.
- Es mantenen les institucions de protecció tradicionals vinculades a la incapacitació però amb incorporació d'altres.
- Seguiment de les directrius marcades a la Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat aprovada a Nova York el 13 de desembre de 2006 i que ha estat ratificada per l'estat espanyol en data 21 d'abril de 2008 (BOE nº 96).

Llibre II del Codi Civil de Catalunya

Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat fet a Nova York el 13 de desembre de 2006

Propòsit (article 1):

- Promoure, protegir i assegurar el gaudiment ple i en condicions d'igualtat de tots els drets humans i llibertats fonamentals per totes les persones amb discapacitat i promoure el respecte de la seva dignitat inherent.
- Es pretén que les persones amb discapacitat puguin participar plena i efectivament a la societat en igualtat de condicions amb els demès.

Institucions de protecció de la persona

- ✓ TUTELA
- ✓ CURATELA
- ✓ DEFENSOR JUDICIAL
- ✓ GUARDA DE FET
- ✓ ASSISTENCIA
- ✓ PROTECCIÓ PATRIMONIAL DE LA PERSONA DISCAPACITADA O DEPENDENT
- ✓ PROTECCIO DELS MENORS DESEMPARATS

Institucions de protecció de la persona

Funció de protecció:

- S'exerceix sempre en interès de la persona assistida, d'acord amb la seva personalitat
- S'adreça a la cura de la seva persona, a l'administració o defensa dels seus bens i interessos patrimonials i exercici dels seus drets.

Institucions de protecció de la persona

Persones que necessiten protecció:

- Menors d'edat que no estan en potestat parental
- Persones que no es poden governar per elles mateixes
- Persones que necessiten assistència.

Capacitat jurídica i capacitat d'obrar

Capacitat jurídica: Aptitud de la persona per ser titular de drets i obligacions. S'identifica amb la personalitat. Comença amb el naixement i acaba amb la mort, i és una e igual per tots.

Capacitat d'obrar: Aptitud per realitzar vàlidament actes jurídics, per adquirir o exercitar drets i obligacions. (Aspecte dinàmic de la personalitat). La capacitat d'obrar plena s'assoleix amb la majoria d'edat.

INCAPACITAT

- ❖ ÉS LA PRIVACIÓ DE LA CAPACITAT D'OBRAR PER SENTENCIA JUDICIAL.
- ❖ Procedeix quan una persona presenta malalties o deficiències persistents de caràcter físic o psíquic que l'impedeixen governar-se per elles mateixes.

Tipus:

- General o total: afecta a tots els actes jurídics que pot realitzar una persona.
- Parcial: Afecta a àmbits concrets.

TUTELA

Concepte:

Institució de protecció de:

- menors no emancipats que no estiguin en potestat.
- persones que no es poden governar per elles mateixes

TUTELA

Abast de la protecció:

- ✓ Àmbit personal: el tutor és el representant legal de la persona posada en tutela i té cura d'ella.
- ✓ Àmbit patrimonial: administra i defensa els seus béns i interessos patrimonials i exerceix els seus drets.

TUTELA

Com s'exerceix la tutela:

Mitjançant el càrrec de TUTOR, que pot ser:

- 1) Una persona física, si bé s'admet l'existència de 2 tutors:
 - a) Quan la persona interessada o els titulars de la potestat parental han designat 2 persones per exercir el càrrec.
 - b) Tutela correspon a persona casada o que conviu en unió estable de parella i es creu convenient que l'exercitin tots dos.
- 2) Una persona jurídica

TUTELA

Constitució de la tutela

1) Voluntària

- a) Pels pares que no estiguin privats de potestat (escriptura pública o en testament)
- b) Autotutela. Directament la mateixa persona en el moment que té plena capacitat d'obrar pot designar a la persona que hagi d'exercir el càrrec tutelar)

2) Judicial

PRÓRROGA DE LA POTESAT I REHABILITACIÓ DE LA POTESAT

- **PRORROGA de la potestat**: fill menor no emancipat es declara incapaç i la sentència estableix que en benefici del fill, la potestat no s'extingeixi en arribar a la majoria d'edat d'aquest sinó que quedi prorrogada.
- **REHABILITACIO de la potestat**: quan la declaració judicial d'incapacitat afecta a una persona major d'edat o emancipada, els pares de la qual viuen; el jutge pot optar per rehabilitar la potestat que s'havia extingit o bé per constituir la tutela.

TUTELA

Contingut de la tutela:

- 1) Representació legal
- 2) Funcions en l'àmbit personal
 - a) Deure de cura i respecte de la persona i procurar aliments.
 - b) Deure d'educació
 - c) Lloc de residència i domicili.
- 3.- Funcions en l'àmbit patrimonial: administració i defensa dels béns i interessos patrimonials de la persona tutelada.

TUTELA

Remoció del càrrec tutelar

- ✓ Cessament de la persona que exercia el càrrec com a conseqüència d'una circumstància que podria posar en perill el funcionament correcte de la tutela.
- ✓ No extingeix la tutela però si provoca el cessament del càrrec tutelar i el nomenament d'un nou. En tant no recaigui la resolució que ordena la remoció s'ha de designar un defensor judicial.

TUTELA

Causes de remoció:

- a) Ineptitud sobrevinguda
- b) Incompliment dels deures inherents al càrrec
- c) Negligència en l'exercici del càrrec.
- d) Problemes de convivència greus i continuats amb el tutelat.

TUTELA

Actes que requereixen autorització judicial (art. 222-43 Codi Civil Cat)

- Alienar béns immobles, establiments mercantils, drets de propietat intel·lectual i industrial o altres béns de valor extraordinari, i també gravar-los o subrogar-se en un gravamen preexistent, llevat que el gravamen o la subrogació es faci per a finançar l'adquisició del bé.
- Alienar drets reals sobre béns immobles o renunciar-hi, amb l'excepció de les redempcions de censos.
- Alienar o gravar valors, accions o participacions socials.
- Renunciar a crèdits.
- Renunciar a donacions, herències o llegats; acceptar llegats i donacions modals o oneroses.
- Donar i prendre diners en préstec o a crèdit, llevat que aquest es constitueixi per a finançar l'adquisició d'un bé.

- Atorgar arrendaments sobre béns immobles per un termini superior a quinze anys.
- Avalar, prestar fiança o constituir drets de garantia d'obligacions alienes.
- Adquirir la condició de soci en societats que no limitin la responsabilitat de les persones que en formin part, i també constituir, dissoldre, fusionar o escindir aquestes societats.
- Renunciar, assentir a la demanda, desistir o transigir en qüestions relacionades amb els béns o els drets a què fa referència aquest apartat.
- Cedir a terceres persones els crèdits que el tutelat tingui contra el tutor o adquirir a títol onerós els crèdits de tercers contra el tutelat.

TUTELA

Extinció de la tutela

- a) La majoria d'edat o l'emancipació. (L'arribada de la majoria d'edat no comporta l'extinció de la tutela si abans el menor ha estat incapacitat).
- b) L'adopció del tutelat.
- c) La resolució judicial que deixa sense efecte la declaració d'incapacitat, o que la modifica i substitueix la tutela per la curatela.
- d) La mort o la declaració de mort o d'absència del tutelat.

TUTELA

Rendició de comptes

- ✓ **Comptes anuals.** El tutor o en el seu cas l'administrador han de retre anualment els comptes de la tutela **dins els 6 primers mesos de l'exercici següent.** S'admet excepcionalment que la rendició de comptes es faci en períodes més llargs, amb el límit dels 3 anys.
- ✓ **Rendició final.** En el termini de **6 mesos** (prorrogables judicialment per un període de 3 mesos), a partir de l'extinció de la tutela. L'obligació es transmet als hereus si la persona mor abans de la rendició de comptes.
- ✓ **Rendició per cessament del càrrec**

TUTELA

Consell de tutela

- ✓ S'ha simplificat molt la seva regulació respecte a l'anterior del CF
- ✓ Supòsit: Quan la tutela ha estat deferida per un mateix o pels titulars de la potestat parental, la supervisió de l'exercici de la tutela es pot encomanar a un consell de tutela.
- ✓ Composició: Mínim de 3 membres.
- ✓ Nomenament: Per l'autoritat judicial en el moment de constitució de la tutela.

APODERAT EN PREVISIO DE LA PERDUA SOBREVINGUDA DE CAPACITAT DEL PODERDANT (art. 222-2 del CCCat)

- ☐ Figura de nova creació
- ☐ **Supòsit:** Poder notarial atorgat per una persona amb plena capacitat designant a un apoderat per tal que en el supòsit de perdre de forma sobrevinguda la seva capacitat pugui tenir cura dels seus interessos.
- ☐ Evitaria posar en tutela a persones majors d'edat que per causa d'una malaltia o deficiència persistent de caràcter físic o psíquic no es poden governar per elles mateixes.
- ☐ No exclou que pugui haver tutela.
- ☐ S'inscriu al Registre de nomenaments tutelars no testamentaris i de poders atorgats en previsió d'incapacitat i del Registre de patrimonis protegits

CURATELA

Concepte

Institució de guarda i protecció de menors e incapacitats que comporta l'existència d'un òrgan (el curador) que té la funció d'assistir a aquells completant la seva capacitat d'obrar.

CURATELA

Diferència amb el tutor

La persona sotmesa a tutela no té capacitat d'obrar, i pel contrari algú sotmès a curatela si la té però limitada en certs aspectes. El curador no té mai la representació legal, intervé aconsellant al menor o incapacitat, i el tutor ho fa en nom i per compte del tutelat.

CURATELA

Subjectes que s'han de posar en curatela (223-1)

- a) Els menors d'edat emancipats, si els progenitors han mort o han quedat impeditos per a exercir l'assistència, llevat del menor emancipat per matrimoni amb una persona plenament capaç.
- b) Els incapacitats amb relació als quals no s'hagi considerat adequada la constitució de la tutela.
- c) Els pròdigs (dilapiden el seu patrimoni)

CURATELA

Extinció

- ☐ La majoria d'edat del menor emancipat.
- ☐ El matrimoni del menor emancipat amb una persona plenament capaç.
- ☐ L'adopció de la persona posada en curatela.
- ☐ La resolució judicial que deixa sense efecte la declaració d'incapacitat, o que la modifica i substitueix la curatela per la tutela.
- ☐ La mort o la declaració de mort o d'absència de la persona posada en curatela.
- ☐ La resolució judicial que deixa sense efecte la declaració de prodigalitat.

DEFENSOR JUDICIAL

Concepte

És un òrgan que té per finalitat assegurar en tot moment la protecció dels menors o incapacitats. L'anomena l'autoritat judicial.

DEFENSOR JUDICIAL

Supòsits en els que intervé

- a) Si hi ha un conflicte d'interessos entre el tutor i el tutelat, o entre el curador i la persona posada en curatela.
- b) Si ho exigeixen les circumstàncies de la persona que ha d'ésser tutelada, mentre la tutela no es constitueixi.
- c) Mentre no es constitueixi la curatela de pròdigs o de persones en situació d'incapacitat relativa.
- d) En els supòsits en què per qualsevol causa els tutors o curadors no exerceixin llurs funcions, mentre no acabi la causa o no es designi una altra persona per a l'exercici dels càrrecs.
- e) En els altres casos determinats per la llei.

DEFENSOR JUDICIAL

Característiques

- ✓ Pressuposa un altra institució de protecció (potestat parental, tutela, curatela) amb la que coexisteix o a la que supleix temporalment mentre encara no s'ha constituït o no opera.
- ✓ La seva actuació és eventual i subsidiària
- ✓ És un òrgan temporal e intermitent.

GUARDA DE FET

Concepte

És guardadora de fet la persona física o jurídica que té cura d'un menor o d'una persona en la qual es dóna una causa d'incapacitació, si no està en potestat parental o tutela o, encara que ho estigui, si els titulars d'aquestes funcions no les exerceixen.

GUARDA DE FET

Qui té obligació de comunicar la guarda

- a) Guarda de menors: Persona que ha aollit transitòriament a un menor desamparat ho ha de comunicar a la DGAIA o al jutjat en termini de **72 hores**.
- b) Guarda de majors d'edat amb causa d'incapacitació: Si la persona es troba en un establiment residencial, el titular de l'establiment residencial ho comunicarà al jutjat o al ministeri fiscal en termini de 72 hores.

GUARDA DE FET

Funcions del guardador de fet

- a) Àmbit personal: vetllar per la cura de la persona
- b) Àmbit patrimonial: vetllar pels seus béns. Té facultats d'administració però únicament se li reconeixen estrictament els actes d'administració ordinària, i s'exclouen els actes de disposició.

GUARDA DE FET

Indemnització

El guardador de fet té dret al reemborsament de les despeses i a la indemnització per danys per raó de la guarda, a càrrec dels béns de la persona protegida, sempre que no li siguin imputables.

GUARDA DE FET

Extinció

- ☐ Quan desapareix la situació que la va provocar.
- ☐ Per l'acolliment de la persona (casos de menors d'edat als que es declaren en situació de desempament).
- ☐ Pel nomenament de defensor judicial.
- ☐ Perquè es constitueix la tutela o la curatela.

GUARDA DE FET

Rendició de comptes

Finalitzada la guarda, l'autoritat judicial pot disposar que el guardador li reti comptes de la seva gestió si ho justifica la durada de la guarda.

ASSISTENCIA

Concepte

Institució que permet de manera permanent i més efectiva la protecció de persones majors d'edat amb disminució de les seves facultats físiques o psíquiques que no son incapacitants però que els dificulta el desenvolupament de la seva vida corrent.

ASSISTENCIA

Constitució

- ✓ Ho sol·licita la mateixa persona que necessita ser assistida.
- ✓ A través d'un procediment judicial (jurisdicció voluntària).
- ✓ El jutge tindrà en compte la voluntat de la persona assistida així com les persones que es volen excloure de l'assistència.
- ✓ S'ha d'inscriure al Registre Civil del domicili de la persona assistida mitjançant la comunicació de la resolució judicial.

ASSISTENCIA

Contingut de l'assistència

- a) Àmbit **PERSONAL**, ha de vetllar pel benestar de la persona assistida, respectant-ne plenament la voluntat. En particular, li correspon rebre la informació i donar el consentiment en relació a tractaments mèdics, si la persona assistida no pot decidir per ella mateixa i no ha atorgat un document de voluntats anticipades.
- b) Àmbit **PATRIMONIAL**, intervenir, juntament amb la persona assistida, en els actes jurídics relacionats amb les funcions de l'assistència. A petició de la persona assistida, l'autoritat judicial també pot conferir a l'assistent funcions d'administració del patrimoni de la persona assistida, sens perjudici de les facultats d'aquesta de fer actes d'aquesta naturalesa per ella mateixa.

ASSISTENCIA

Extinció

- a) Per la mort o la declaració de mort o d'absència de la persona assistida.
- b) Per la desaparició de les circumstàncies que la van determinar.
- c) Per la incapacitació de la persona assistida

PATRIMONI PROTEGIT

- És l'afectació de determinats béns, a la satisfacció de les necessitats vitals del beneficiari.
- Es constitueix en escriptura pública
- És un patrimoni autònom, sense personalitat jurídica, sobre el qual el constituent, l'administrador i el beneficiari no tenen la propietat ni cap altre dret real.
- És tradueix en l'existència d'un patrimoni separat i destinat a fer front a les necessitats de la persona discapacitada, que a més tindrà el seu propi patrimoni.

PATRIMONI PROTEGIT

Beneficiaris del patrimoni protegit

- 1) Persones amb discapacitat psíquica igual o superior al 33%
- 2) Persones amb discapacitat física o sensorial igual o superior al 65%.
- 3) Persones que estan en situació de dependència de grau II o III.

Autonomía de la persona en l'àmbit de la salut

Regulació:

- ✓ Llei 21/2000, de 29 de desembre, sobre els drets d'informació concernents a la salut i l'autonomia del pacient, i la documentació clínica, modificada per la llei 16/2010 de 3 de juny.
- ✓ També el Llibre II del Codi Civil de Catalunya s'ocupa de regular l'autonomia la persona en l'àmbit de la salut, incorporant els principis de la Llei 21/2010.

Autonomia de la persona en l'àmbit de la salut

Novetats:

- ✓ S'aclareix l'abast de la legitimació per a prendre decisions en substitució del pacient.
- ✓ S'ha suprimit l'autorització judicial que havia de demanar el tutor a l'anterior regulació (Codi de Família de Catalunya) o els pares per aplicar certs tractaments mèdics a les persones posades en tutela o en potestat.
- ✓ **Consentiment informat**: Més concreció al C.C.Cat de les persones que han de rebre informació quan el pacient no està en condicions de rebre-la: persona designada en el document de voluntats anticipades, l'assistent, el representant legal, el guardador, els familiars o les persones vinculades amb el pacient.

MOLTES GRACIES

